

КЛАСИФІКАЦІЯ ФОНДОВИХ РИНКІВ У СУЧАСНИХ УМОВАХ

У даній статті розглянуто необхідність у проведенні класифікації фондових ринків за основними характерними ознаками. Обґрунтовано класифікаційні групи фондових ринків в умовах світових інтеграційних процесів.

В данной статье рассмотрена необходимость в проведении классификации фондовых рынков по основным характерным признакам. Обоснованы классификационные группы фондовых рынков в условиях мировых интеграционных процессов.

This article describes the need for the classification of stock markets on the main attributes. Reasonable classification group of stock markets in the world integration processes.

Ключові слова: фондовий ринок, класифікація фондових ринків, класифікаційні групи, світовий фондовий ринок.

На сучасному світовому просторі відбувається подальше інтегрування різних країн в єдину економічну систему. Відповідно, визначальною тенденцією розвитку фондових ринків на сьогодні є посилення взаємозалежності національних ринків. Політика дерегулювання та лібералізації створила у свій час передумови для взаємодії та інтеграції національних фондових ринків, розширення масштабів операцій на них, переміщення приватних капіталів між країнами.

Виходячи з сучасної структури фондових ринків, інтеграційних процесів, що відбуваються у контексті розвитку світового господарства, та різноманітності фондових бірж та операцій, які на них відбуваються, постає гостра необхідність у розробці розширеної класифікації фондових ринків.

Значний внесок у теорію і практику дослідження світових фондових ринків, їх еволюцію, функціонування та класифікацію зробили відомі вчені: Р.Тьюлз, Е.Бредлі, У.Ф.Шарп, Л.Дж.Гітман, М.Д.Джонк, Н.І.Берзон, Т.Б.Берднікова, В.А.Галанов, С.З.Мошенского, Б.Б.Рубцова. Серед вітчизняних науковців, праці яких присвячено дослідженню згаданих проблем, варто назвати: А.Г.Загородного, А.Б.Кондрашихіна, Ю.Я.Кравченко, О.М.Мозгового, О.П.Корнійчука, Е.Л.Наймана, А.С.Філіпенка.

Метою написання даної статті є обґрунтування класифікаційних груп фондових ринків та їх характеристика в умовах світових інтеграційних процесів.

Більшість вітчизняних та зарубіжних вчених класифікують фондовий ринок через класифікацію цінних паперів. Така класифікація має право на існування. Але при такій класифікації залишається без розгляду поділ фондових ринків відповідно до розвитку країн, їх розташування та не враховуються інтеграційні процеси, що відбуваються у сьогоденні (рис. 1).

ФІНАНСИ

Класифікаційні групи фондових ринків		
1. Залежно від інтегрованості фондових ринків: <ul style="list-style-type: none">- регіональні фондові ринки;- національні фондові ринки;- міжнародні фондові ринки;- світовий фондовий ринок.	2. Залежно від географії функціонування: <ul style="list-style-type: none">- фондовий ринок Американського регіону;- фондовий ринок Азіатсько-Тихоокеанського регіону;- фондовий ринок Європейсько-Африканського регіону.	
3. Залежно від розвитку фондових ринків: <ul style="list-style-type: none">- розвинуті фондові ринки;- фондові ринки, що формуються.	4. Залежно від об'єкта торгівлі на фондових ринках: <ul style="list-style-type: none">- ринок боргових інструментів;- ринок інструментів власності;- ринок похідних та гібридних інструментів.	
5. Залежно від строку виконання угод: <ul style="list-style-type: none">- касовий фондовий ринок;- строковий фондовий ринок.	6. Залежно від характеру обігу цінних паперів: <ul style="list-style-type: none">- первинний фондовий ринок;- вторинний фондовий ринок.	7. Залежно від характеру фінансових посередників: <ul style="list-style-type: none">- небанківська модель фондового ринку;- банківська модель фондового ринку;- змішана модель фондового ринку.

Рис. 1. Класифікаційні групи фондових ринків*

*Побудовано автором на основі джерел [1– 8].

Перша загальна класифікаційна група фондових ринків, та найбільш важлива, – залежно від інтегрованості фондових ринків у світове господарство.

Під регіональним фондовим ринком слід розуміти фондову інфраструктуру в рамках певного регіону країни. Під національним фондовим ринком – систему відносин та інститутів, які формуються та функціонують в рамках даної країни, у зв'язку з випуском та обігом цінних паперів. Під міжнародним фондовим ринком – систему відносин і інститутів, які формуються при переміщенні капіталу між країнами. Найбільш широким є поняття світового фондового ринку.

Світовий фондовий ринок – це один з секторів світового фінансового ринку, відображення реального виробничого процесу у світовому масштабі і у той же час існує самостійно, підпорядковуючись власним закономірностям.

Сукупність відносин з приводу емісії та обігу цінних паперів на регіональних фондових ринках однієї країни формує національний фондовий ринок. Відносини між національними фондовими ринками двох та більше країн з приводу емісії, обігу та анулювання цінних паперів шляхом міграції капіталу формують міжнародні фондові ринки. Відносини між континентальними міжнародними фондовими ринками формують глобальний світовий фондовий ринок. Необхідно зазначити, що фондовий ринок, який історично формувався як регіональний, за період свого розвитку переростає у частину світового фондового ринку.

Сучасні фондові ринки залежно від географії функціонування можна поділити, згідно з методикою світової організації фондових бірж (World

Federation of Exchanges – FWE), на три групи. Світова організація бірж (FWE) – світова галузева асоціація організаторів торгівлі цінними паперами і похідними інструментами. Сукупна ринкова капіталізація цінних паперів, що обертаються на біржах і входять до складу федерації, складає 97% сумарної капіталізації підприємств світової економіки [8].

За даною методикою групи складаються з фондових бірж відповідних регіонів, які і становлять інфраструктуру даних ринків. Фондові ринки поділяються на: фондовий ринок Американського регіону, фондовий ринок Азійсько-Тихоокеанського регіону та фондовий ринок Європейсько-Африканського регіону.

Фондові ринки залежно від рівня розвитку найчастіше у світовій практиці поділяють на дві основні групи: розвинуті (developed markets) та ринки, що розвиваються (emerging markets). До країн з розвинутими ринками відносять основні економічно розвинуті країни, до країн, що розвиваються, – відповідно, всі інші. Рівень розвитку фондового ринку визначається цілою низкою кількісних та якісних показників, серед яких фінансова глибина економіки країни (відношення грошової маси до ВВП, внутрішнього кредиту до ВВП), загальна величина ринку (капіталізація ринку та кількість зареєстрованих компаній, що входять до лістингу), відношення капіталізації акцій до ВВП, відношення заборгованості по цінних паперах до ВВП, наявність та рівень розвитку ринку похідних фондових інструментів, розвинута фондова інфраструктура ринку, ефективність системи регулювання фондових ринків (враховуючи наявність адекватного законодавства).

Залежно від об'єкта торгівлі фондові ринки можна класифікувати на ринки боргових інструментів, ринок інструментів власності, ринок похідних та гібридних інструментів.

Ринок боргових інструментів – це ринок, на якому проводиться операція емісії облігацій як боргових зобов'язань, зазвичай з заздалегідь фіксованими й обумовленими умовами повного повернення боргу з відповідними відсотками. Облігація як борговий цінний папір засвідчує внесення її власником грошових коштів і підтверджує зобов'язання емітента відшкодувати йому номінальну вартість даного цінного паперу в зазначений у ній строк з виплатою обумовленого доходу.

Ринок інструментів власності – це ринок, на якому емітенти корпоративних прав залучають фінансові ресурси в обмін на ці права і на якому надалі відбувається їхній обіг (купівля-продаж). При емісії акцій акціонерне товариство залучає додаткових власників ресурсів як інвесторів та співвласників даного акціонерного товариства. Це залучення відбувається шляхом продажу кожному новому акціонеру відповідної кількості частки у вигляді акцій, кожна з яких засвідчує право на володіння відповідної частки майна акціонерного товариства.

Ринок, на якому відбувається обіг похідних цінних паперів (опціонів та

ф'ючерсів), називається ринком похідних інструментів (деривативів). Похідні інструменти – це інструменти, вартість яких визначається вартістю деяких активів, які називаються базовими. Однією із важливих функцій даного ринку є функція управління ризиком, функція його зниження за рахунок хеджування. Деривативи – це стандартні документи, які засвідчують право або зобов'язання придбати або продати цінні папери, матеріальні або не матеріальні активи, а також грошові кошти на відповідних умовах у майбутньому.

Залежно від характеру обігу цінних паперів фондові ринки можна поділити на первинні (фондові ринки первинних емісій цінних паперів) та вторинні (ринки, на яких відбувається обіг цінних паперів, тобто зміна власників).

Залежно від строку виконання угод фондові ринки поділяються на касові та строкові фондові ринки.

Касовий ринок (кеш-ринок та спот-ринок) – це ринок з негайним виконанням угод, тобто з повним виконанням укладених угод (поставка проти оплати) протягом двох-чотирьох робочих днів (але не більше п'яти).

Строковий ринок (опціональний, ф'ючерсний та форвардний ринок) – ринок, на якому укладають угоди, строк виконання яких більше п'яти днів.

Історично існують три умовні моделі фондового ринку залежно від характеру фінансових посередників:

1. Небанківська модель (США) фондового ринку – це модель фондового ринку, де як посередники виступають небанківські компанії з цінних паперів.

2. Банківська модель (Німеччина) фондового ринку – це модель фондового ринку, де посередниками виступають банки.

3. Змішана модель (Японія) фондового ринку – це модель фондового ринку, де посередниками є як банки, так і небанківські компанії.

Отже, розглянуто розширену класифікацію фондових ринків та обґрунтовано їх основні характеристики в умовах світових інтеграційних процесів.

Список використаних джерел:

1. Берзон Н.И. Фондовый рынок : учебное пособие для студентов экономических вузов. / Берзон Н.И., Буянова Е.А., Кожевников М.А., Чаленко А.В. – М. : Вита-Пресс, 1998. – 400 с.
2. Кравченко Ю.Я. Фондовый рынок : учебное пособие для студентов экономических вузов / Кравченко Ю.Я. – К. : Дакор, КНТ, 2008. - 733 с.
3. Мозговий О.М. Фондовый рынок : навчальний посібник для студентів / Мозговий О.М. – К. : КНЕУ, 1999. — 316 с.
4. Мошенский С.З. Рынок ценных бумаг: трансформационные процессы / С.З. Мошенский. – Москва : „Экономика“, 2011. – 240с.
5. Рубцов Б.Б. Современные фондовые рынки : учебное пособие для вузов / Рубцов Б.Б. – М. : Альпина Бизнес Букс, 2007. – 926с.
6. Філіпенко А.С. Світова економіка / А.С.Філіпенко, О.І. Погач, О.І. Шнирков. К. : 2000, - 583 с.
7. McKinsey Global Institute. Mapping Global Capital Markets. Update research report. August 2011. [Electronic Resource] - Mode of access : URL : http://www.mckinsey.com/mgi/publications/Mapping_global_capital_markets/index.asp
8. Statistic of stock exchange [Electronic Resource]. - Mode of access : URL : <http://www.world-exchanges.org/statistics>